

□ Pat van der Lingen

Over **onregelmatigheden** bij de afname van **centrale** **eindexamens**

Wanneer wordt examenwerk op grond van artikel 43 van het Eindexamenbesluit ongeldig verklaard, wanneer niet en wat zijn de onderscheiden gevolgen van die beslissingen? De Inspectie van het Onderwijs beoordeelt en beslist of het centrale eindexamen op reguliere wijze is verlopen, of kandidaten zijn benadeeld of bevoordeeld.

Er gaat soms wat fout

Zoals ieder jaar zal er ook dit jaar bij de afname van de centrale eindexamens hier en daar wel wat fout gaan. Werk dat wegraakt en weg blijft, hulpmiddelen die ten onrechte uitgedeeld worden, erratumbladen of bijlagen die niet voorgelezen of uitgereikt worden, examenonderwerpen die niet behandeld zijn in de lessen, je kunt er de examenklok (die ten onrechte vaak in zalen ontbreekt, want kandidaten hebben geen horloges meer) op gelijkzetten dat het ook dit jaar weer gebeurt.

En, wat ook duidelijk is, de scholen kunnen gemaakte fouten niet stilhouden. De pers zit als een bok op de haverkist zodra een incident zich voordoet, ouders verenigen zich om hun kinderen te verdedigen, een school waar zich een dergelijk incident voordoet moet een goede woordvoerder hebben om de schade beperkt te houden.

Terwijl er zo veel aan kan worden gedaan om dit soort fouten te voorkomen, door heel goede draaiboeken te maken, waar iedereen, dus ook docenten, zich aan moeten houden. De examenprotocollen van de VO-raad helpen daar al geweldig bij (zie <http://www.vo-raad.nl/themas/examens>).

De Inspectie van het Onderwijs

Als het fout gaat is er naast de school nog een partij die betrokken is bij dit soort voorvallen: de Inspectie die op de hoogte moet worden gesteld van afwijkingen in de examenafname. Wanneer de Inspectie melding krijgt van een incident als boven omschreven, kijkt zij of er sprake is van een onregelmatigheid tijdens de afname van het examen of niet. Als dit wél het geval is kan zij ervoor kiezen artikel 43 van het Eindexamenbesluit toe te passen, dit luidt als volgt:

‘Indien het centraal examen naar het oordeel van de inspectie niet op regelmatige wijze heeft plaatsgehad, kan zij besluiten dat het geheel of gedeeltelijk voor één of meer kandidaten opnieuw wordt afgenomen.’

Als er geen sprake is van een onregelmatigheid tijdens de afname van het examen, heeft ook de inspectie geen mogelijkheid meer om het werk ongeldig te verklaren. De voorzitter van het examen heeft evenmin die bevoegdheid, die kan alleen op individuele basis artikel 5 lid 2 sub c (ongeldigverklaring) toe toepassen bij fraude.

Mogelijke ongeldig verklaring van het examen en de gevolgen

Zittingsduur

Als een school behoorlijk is afgeweken van de zittingsduur kan artikel 43 worden toegepast: het examen is niet op reguliere wijze verlopen, kandidaten zijn sterk benadeeld of bevoordeeld, vergeleken bij overige kandidaten in Nederland.

Na een melding kijkt de inspectie of er sprake is van een onregelmatigheid

Bevoordeling of benadeling van kandidaten

Kandidaten hebben atlassen gekregen waar dat niet mocht of andersom. Voor de eerste categorie geldt dat het werk opnieuw moet worden gemaakt, het gaat om een bevoordeling van die kandidaten. Navraag wie wél en wie niet de atlas heeft gebruikt levert zelden zekerheid op. Als dat wel kan (maar hoeveel surveillanten weten zoiets twee of drie dagen later nog zeker?) zal de kandidaat die volgens voorschrift heeft gewerkt, niet opnieuw het werk hoeven te maken. Aan de tweede (benadeelde) categorie, de categorie die geen atlas heeft ontvangen terwijl zij daar wel recht op heeft, wordt een keuze voorgelegd: het werk kan ongeldig verklaard worden, maar als de kandidaat dat wil mag hij/zij ook het cijfer als bepaald accepteren. Hetzelfde principe wordt toegepast bij vergeten erratumbladen. Als deze kandidaten kiezen voor het ongeldig verklaren van het werk, is het werk dat in tweede instantie is gemaakt geen herkansing, maar het geldt als voor het eerst gemaakt werk. Er kan later ook niet op het eerdere cijfer worden teruggevallen, men heeft immers afgezien van het behaalde resultaat. Het recht op herkansing (ook als de keuze weer voor dit vak gemaakt wordt) blijft intact.

Zoekgeraakt werk

Nu de categorie zoekgeraakt werk. Er zijn scholen die kopieën maken van elk examenwerk. En uiteraard mag die kopie dienen als vervanging voor het eigenlijke werk, als de tweede examinerator daar geen bezwaar tegen heeft. Dan gaat zekerheid vóór het milieu (al die kopieën kosten weer zoveel bomen!).

Als het werk zoekraakt of gestolen wordt, zijn er twee mogelijkheden: de eerste en tweede corrector zijn al scores overeengekomen, zij beschikken nog over de scorelijsten en stemmen er beiden mee in dat die score staat. Als de inspectie geen enkele twijfel heeft dat het echt om een ongeluk gaat, mag de score worden toegekend. Kandidaten die inzage in het werk verlangen, kunnen dit helaas niet krijgen. In het uiterste geval zou het werk van een leerling die dat toch eist, ongeldig kunnen worden verklaard als de argumentatie van de kandidaat overtuigend is voor de inspectie. Uiteraard kan die kandidaat dan, bij een tegenvallende tweede poging, geen aanspraak meer maken op het oorspronkelijke cijfer. Het werk is immers ongeldig verklaard.

Als het werk samen met de scorelijst zoek is, of voordat de tweede corrector het heeft gezien, geldt in de regel dat het werk overgedaan moet worden, met behoud van recht op herkansing. Als de eerste corrector al een aantal jaren examendocent is en aantoonbaar gemaakt kan worden dat hij/zij in al die jaren nauwelijks verschil in inzicht heeft gehad met de tweede corrector, wordt aan de voorzitter van het examen van de school van de tweede corrector én aan de corrector zelf de vraag voorgelegd: kunt u akkoord

De dagen waarop in 2010 de centrale examens beginnen zijn:

- a. het eerste tijdvak begint op 17 mei in het v.w.o., h.a.v.o. en v.m.b.o.;
- b. het tweede tijdvak begint op 10 juni in de basisberoepsgerichte en de kaderberoepsgerichte leerweg en op 23 juni in de andere vormen van onderwijs;
- c. het derde tijdvak vindt plaats in augustus.

Zie verder: <http://www.examenblad.nl/>

gaan met de score als vastgesteld? Het gaat om een open keuze, als school twee niet akkoord kan gaan, moet het werk opnieuw worden gemaakt. Ook daar kan het werk van een kandidaat die inzage eist, bij een goede argumentatie ongeldig worden verklaard.

Onvoldoende voorbereiding van de kandidaten

Een categorie die ook in de publieke opinie als het 'zieligst' wordt ervaren is de groep kandidaten die onvoldoende is voorbereid op het examen. De docent is vergeten een onderwerp te behandelen of heeft het keuze-onderwerp van het voorafgaande jaar behandeld. Leerlingen zitten te werken aan het examen en opeens komen zij vragen tegen over een onderwerp of, bij computerexamens, een handelwijze die hen vreemd is. Zij kunnen het niet helpen, dus de voorzitter van het examen vraagt de inspectie of het werk niet ongeldig kan worden verklaard. De inspectie zegt hierop 'nee' en de school vraagt 'waarom niet?' Omdat er niets onregelmatigs is gebeurd tijdens de afname van het examen en de te behandelen examenstof tijdig en correct is gepubliceerd. De leerlingen zullen dus eventueel gedwongen worden hun herkansingsmogelijkheid voor dit vak te gebruiken. In ieder geval behalen zij een lager cijfer dan nodig was.

Deze leerlingen bevinden zich in dezelfde situatie als leerlingen die les hebben gehad van een docent die geen orde kan houden of niet kan uitleggen, kortom, een op dit vlak incompetente docent die onvoldoende kennis heeft van wat voor het examen van dat vak verlangd wordt.

Even beroerd is de kandidaat eraan toe die veel te weinig les heeft gehad en daarom onvoldoende is voorbereid. Uiteraard zal de gemiddelde schoolleiding, samen met het bestuur, naar een oplossing zoeken door veel bijlessen te laten geven. Het bestuur is immers verantwoordelijk voor de kwaliteit van het geboden onderwijs. De inspectie heeft zeker mededogen met deze leerlingen, maar kan verder weinig voor hen doen. Toekenning van een vraag tot ongeldigverklaring is immers nergens op gegrond en er zou wellicht in de jaren daarna een explosie van 'zogenoemd verkeerd behandelde

De inspectie kan weinig doen voor leerlingen die onvoldoende les hebben gehad

onderwerpen' komen, als de resultaten van het centraal examen van een groep tegenvallen.

Mogelijke gevolgen voor de school

Voor schoolleidingen en besturen kunnen bij het examen gemaakte fouten die tot afwijzing van de kandidaat leiden wél gevolgen hebben. Ouders nemen regelmatig de toevlucht tot een rechtszaak als zij zich onvoldoende kunnen verenigen met de handelwijze van

een school. En het onnodig oplopen van een jaar vertraging in een geplande carrière van hun kind kost niet alleen verdriet, maar ook geld. Tot nog toe is er nog geen schadevergoeding toegekend, maar het moge duidelijk zijn dat vergissingen die voorkomen kunnen worden, niet zonder meer als 'foutje' kunnen worden afgedaan.

Mw. P. van der Lingen was Inspecteur van het onderwijs en voorzitter werkgroep examens. E-mail: PvanderLingen@owinsp.nl.

In het volgende nummer van *EXAMENS* komen onder andere de volgende onderwerpen aan bod:

- Peer assessment in het basisonderwijs
- Optimale uniforme scoringsregels voor innovatieve vraagvormen
- Aantoonbaar maken van vakbekwaamheid
- Beveiligingen in diploma's

EXAMENS 3, 2010 verschijnt in september

TEELN
KennisMANAGEMENT

WWW.TEELN.NL